

*Karlofça
(Sremski Karlovci)
Srbistan - Vovvodina
Andreja Volnog 1A*

*Tuna Suebyalıları Vakfı
Yerli mirasın korunması için
GELENEKSEL EV
projesi düzenlenmiştir*

Tuna Suebyalılarına ait olan

M Ü Z E

*Tuna Suebyalıları
XVIII yüzyılının ikinci bölümünden kalma
Kırsal hanelerin etnik ögesi*

www.zavicajnakuca.com

*Bu yalakta
çocuklar
yikanırdı*

*Karlofça
(Sremski Karlovci)
Srbistan - Voyvodina
Andreja Volnog 1A*

*Tuna Suebyalıları Vakfı
Yerli mirasın korunması için
GELENEKSEL EV
projesi düzenlenmiştir*

Tuna Suebyalılarına ait olan

M Ü Z E

*Tuna Suebyalıları
XVIII yüzyılının ikinci
bölümünden kalma
Kırsal hanelerin etnik ögesi*

Eski kartpostallar

*Karlofça
(Sremski Karlovci),
2016. yılında*

Eski kartpostallar

Bu bröşürü Tuna Suebyalıların 300 yıl yerleşim dönemi vesilesi ile bu günkü Voyvodina eyaletine, Sırpların Karlofçaya tam 277 yıl yerleşimini simgeleyen ve diğer milli azınlıklar ile bir arada yaşadıkları için yayınladık.

Eski kartpostallar

Vakıf Tesisleri
GELENEKSEL EV

Vakıf yerli mirasın korunması için Tuna Suebyalıların 2009 yılında GELENEKSEL EV (ZAVIČAJ-NA KUĆA) projesini ortaya çıkartmış, bunun fikri ve umudu GELENEKSEL EVİN alanlarını yansıtan tarihin un-

utulma-
ması idi.
Ayrıca
XVIII
yüzyılın
ikinci
yarısın-
dan
kalan
tarih-

sel ev eşyaları ve tarım makinalarını bir araya toplaması idi. Niyeti de tüm geleneksel kültür taraflarına bu değerli projeyi sunmak, araştırmacıları, gazetecileri, yayıncıları ve turistleri bir araya getirmek idi.

Karlofçalılar gerçekleşme ve Vakfın kurulma fikrini anlamış ve müze sergilerini, ev eşyaları ve atölyede o zamandan kalma tarım makina, podrum kap ve el aletlerini, müzeye bağış etmişlerdir. Bağışçılar ise verdikleri hediyeleri ile bunların adeta yok olmasını engellemekle uğraşmış, bu şekilde garantili bir sergi yeri projesine katılmışlardır.

TARİHTE KARLOFÇA

Vakıf tesisleri olarak bahsedilen alanın geçmiş tarihinde, Tuna Suebyalıların yerleşme zamanında 1739 yılında 'boş' idi. Orda ne ev, ne sokak ne de yollar vardı. Karlofçalılar o yıllarda yalnızca 'alt kiliseye' kadar gelebiliyorlardı. 'Barış Şapeli' ne kadar hiç bir mesken yoktu.

Tuna Suebyalıları Karlofçayı, Belgrad anlaşmasından sonra yerleşmeye başladılar, bilindiği gibi bunun sonucunda Osmanlı impatorluğuna Belgrad devredilmişti. O zaman tüm roma-katolik nüfusu, Avusturyanın yerleştirdiği kuzey Şumadiya bölgesi ve şehirlerine: Şabats, Belgrad ve Semendrevo, Pojarevats anlaşmasından sonra 1718 yılında, kazanan taraf önünde terk edip sayılan bölge ve şehirleri bırakmışlardı. İnandılar ki kazananlar halka karşı acımasız davranacak, hem evlerini yıkacak hem de hayatlarını bağışlamayacaklardı. Bu mülteciler ise Zemun, Ruma, Petrovaradin ve Karlofça da tutuluyorlardı. O zaman Karlofçaya tam 52 aile veya 220 aile üyesi sığınmıştı.

Karlofçaya sığınan mülteciler ev yapmak için arazi satın almışlar, devlet ise onlara tarım işlemlerini yürütmek için 'Lipije' yakınlarında hediye olarak arazi vermişti. Evlerin bitiminde kendilerine ait bir köye sahip oldular, o da - 'Schwabben Dorfel', iki sokakli bir Alman köyü

ortaya çıkmıştı. Bu sokakların birine Matoşa birine de Barış Şapeli adı verilmiştir.

Devlet Schwaben Dorfel (Alman köyü) halkından vergi almıyordu. Ev vergisi, tarım arazi (bağ, tarla, meyvelik, bahçe..) ve barınan evcil hayvanlar için vergi ödeniyordu. Bu evcil hayvanların tam vergi tutarı da biliniyordu, diyelim ne kadar inek, at, keçi ve koyun için vergi ödenirdi ...

Devletin bu ileri görüşünde Schwaben Dorfel verginin ortadan kaldırılmasının sonucunda, Karlofçalılara yeni bir ufuk açtı ve onların planı kendi evlerini Schwaben Dorfel' te yapmak idi. Onlar vergi ödemeyip, bu durumda aile bütçesi de eksiklik hissetmemişti. Tüm bu gelişmeler sayesinde Schwaben Dorfel genişlemeye başlamış ve daha büyük bir seviyeye özellikle Sırpların ikinci büyük göç döneminden sonra düzenlenmiş ve tamamen ise birleşip 19. yüzyılda tamamlanmıştır, o bölgeye de Karlofça ismi verilmiştir.

Fakat Karlofçalılar bu gün bile, kendi aralarında bu Karlofça kısmını eskiden bilinen 'Schwaben Dorfel', 'Şvap-ska' lakabı ile aralarında kullanıyorlar.

Vakfın temel mülkü olan – mesken binası, 'Schwaben Dorfel' in kenarında bir varsayıma dayanarak 1770 yılında inşaat edilmiştir.

MÜZEYİN MERKEZ MESKENİ

Vakfın merkez meskeni olan tek korunmuş 'Geleneksel Ev', Tuna Suebyalıların Panoniyen ovası yerleşmesine XVIII yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır. Söz konusu olan mesken köy hanelerin Karlofçaya yerleşme tarihlerine bağlanmıştır (1739 yılında). Almanya, Avusturya ve diğer ülkelerden gelen turistler ise 'Voyvodina' ana vatanını hatırlamak için, 'Geleneksel Evi' gezerek onların 250 yıl evvel atalarının nasıl yaşadıklarını görmek için ziyaret ederler.

GELENEKSEL EV o zamanların mesken güzeli, çamur ile inşa edilmiş, çatı da kamış ile kapatılmıştır. Bu tip evin içinde toprak fırını ve açık fırın, baca, bahsedilen müzenin kısımlarıdır. Alçak tavanlı evin, kalın duvarları çamurdan yapılmış, bu da adeta bir yalıtım sistemi olarak, evin ısıtma problemini çözüştür. Elbette, bunu da unutmamak gerekir, 250

yıl evvel yaşayan insanların da boyu kısa idi.

Bu evin iki odası ve bir mutfığı vardı. Birinci oda ebeveyne ait, sokağa bakar, ikincisi ise çocuk odası idi.

Her iki odaya mutfaktan girilirdi.

Sokağa bakan oda anne ve babanın, onların yanında küçük çocuklarda uyurdu. Bahsedilen oda da lavabo (vaştış) vardı, elbiseler korunur, yemek pişirilir ve yenirdi. Avluya bakan oda çocuk veya kızlık odasıydı. Bu odada daha büyük çocuklar yaşardı, 3-4 yaşında, bazen de daha küçük. O da annenin gebe olup olmadığına bağlı idi. Oda da çocuk sayısı yüzünden, bazen bir yatakta iki çocuk bile yatıyordu. Daha büyük çocuklar, diyelim 13. yaşını bitirmiş anne ve babaları ile tarım işlemlerini yapan çocuklar idi. Eğer evde yer kıstlığı hissedilmiş ise, o durumda çocuklar tavana bile uyumaya gidiyorlardı. Orda saman veya yoncadan yapılmış yataklar onları hazır beklerdi. O çocuklar, hem erkek ve kızkardeşleri gibi, yalnızca tavanda uyurlardı. Diğer ihtiyaçlarını, beslenme ve hijyen, evde yaparlardı.

Söz konusu olan Geleneksel Ev, Schwaben Dörfel de bahsettiğimiz Matoşa ve Karlofça barış sokaklarında yapılmadığı için, bunların paralelinde düzenlenmesi dolayından,

bu varsayıma dayanarak bu meskenin bir kaç on yıl sonra, Tuna Suebyalıların Karlofçaya yerleşiminden inşa edildiği ortaya çıkmıştır.

Köy işlerini gören ilkel araba

GENEL MESKENİN TEMEL BİLGİLERİ

Ev üç seviyede inşa edilmiştir. İlk önce sokağın yanındaki oda, mutfak ve sonunda avluya bakan oda sıraya gelirdi. Bu tip inşa modeli için iki neden söz konusu idi. Birincisi Osmanlı ve Avusturyalıların sık sık savaşları yüzünden ve bundan dolayı savaş zaferinin kime ait olacağı bilinmediğine bağlıydı.

O durumlarda halkın göçümü normal bir faaliyetti, onun için evin inşaatına o kadar sermaye katmak akli başında bir şey değildi, büyük masraflara hiç kimse girmezdi. İkinci sebep ise yoksulluktu ve her yerde görünen bir durumdu, onun için evi bir kaç kademede kurmak daha mantıklı olurdu.

Vakfın geleneksel evi- meskeni çamurdan yapılmış (sıkıştırılmış toprak) ve çatıda kamış ile kapatılmıştır (30 sm). Tavanda çatı kirişleri arasına kamışlar sıralanmıştır. Yalıtım malzemesi olarak

kullanılan kamışın kalınlığı 30 santimetre ve onun üzerine çamur katı ekleniyordu (kalınlığı 10

sm). Evin içindeki yükseklik yalnızca 2 metre, bu durumda bu günkü insanların ortalama yüksekliğine dayanarak bu

tip evlerde hareket edilmesi zor olurdu. Ev pencerelerinin küçük olma nedeni de ısı kaybını önlemek ve yalıtım seviyesini uygun bir seviye de tutmak idi. Evin iç zeminini sıkıştırılmış topraktan yapılır, bakımını da ara sıra suda çözülmüş inek gübresi ile düzenlenirdi ('yağlama'). Bu çözüm ile ev zemindeki mikroplar yok edilir, hafif bir kabuk yaratır ve göze hoş sarımsı bir renk atardı. Fakat bu faaliyetin 1-2 saat süresinde, ev bundan dolayı kokar ve ancak havalandırması ile durum normale girerdi. Ev hanımları bu kokuyu gidermek için hoş kokulu çiçekler (sümbül gibi) sergilerdi.

Bu şekilde inşa edilen evlere, sahipleri yalnızca pencere ve kapı satın alırlardı (veya marangoz hediye olarak verirdi). Kalan diğer malzemeleri oradan burdan ev sahipleri bulurdu. Avlu alanında toprağı 50-60 sm kazıp, kaliteli toprak bulunduğunda, evin duvarlarına hammadde olarak sürülürdü. Toprağın içine saman, kamış veya hasır eklenir, bu şekilde ortaya çıkan duvar daha sağlam dururdu. Bahsedilen kamışı Tuna nehrinin kıyılarında, evden uzak olmayan 150 metrelik bir mesafede bulabilirlerdi. Kirişler ise yakında olan ormanda bulunurdu. Tabii ki bahsedilen kirişler düzgün değildi ama gene işe yarardı.

Bu evin inşaatında akrabalar, komşular gönüllü olarak katılır, ev inşaatı da pek masraf tutmazdı.

Bahsettiğimiz mesken iki odalı ve bir mutfaktan oluşurdu. Her odada toprak

fırını, mutfakta bunların merkez ısıtması mevcuttu. Mutfakta açık bir şömine, onun üzerinden ev ihtiyaçları karşılayan su hayırlanırdı. Evin yalnızca tek bacası vardı, ondan dolayı du-

man her oda fırınından, mutfığa fırının üst kısmından girip, açık şöminenin dumanı ile birlikte, şöminenin üstünde olan baca tarafından dışarıya aktarılırdı.

Şömine üstüne jambon, pastırma ve sucuklar asılıp kurutulur, bu şekilde bir model konserve düzenlenirdi. Bahsedilen gıda çeşitleri dumanda bir kaç gün kalıp

(ev sahipleri bunu iyi becerirlerdi) ondan sonra saklanır ve sineklerden korunurdu.

“Oraniya” Açık kazan üzerinde bulunan kap ve onun içinde günlük ihtiyaçları görecektir sıcak su bulunurdu

Sıcak su çeşitli ihtiyaçlar için kullanılırdı, çocukların banyosu, çamaşırların yıkanması, yemek hazırlanması veya domuzlara su verilmesi gibi

İlkel amaşır makinesi

Süt kabı

"Tsimenta" - sıvı ölçüsü – bu resimde ölçünün miktarı 0,5 l.

Kömür ütüsü

KIRSAL HANELERİN DONATIMI

Mevcut olan evin, müzeyin konut donatımını- o zaman ki hayat ve insanların yaşayış tarzına bağlandığı, onların iki buçuk yüzyıl evvel hangi tip mobilya kullandıklarını göstermektedir. Bahsedilen konutun donatımını, tabii ki bu konuyu yakından takip eden kurumlara başvurarak öğrendik ve onları da okuyucularımıza tanıttırmak isteriz; Novi Sad şehrinde olan Voyvodina müzeyi ve Ulm (Almanya) Tuna Suebyalıları tarihte takip eden merkez müzesi (Donauschwabisches Zentralmuseum).

Evin odalarında bulunan yatakların minderleri samanla doldurulmuş, büyük tüyü yastıkları ve kavunları, o tarihlere ait dolap ve masaları ile, odalarda büyük sayıda mutfak eşyalarının olduğunu görmekteyiz (çatal bıçak takımları, yemek servisleri, çanaklar gibi).

Bahsettiğimiz meskende, beş adet doğal boyutlarda plastik bebek sergiledik. (üç ev hanımı ve iki çocuk), onların geleneksel giysileri adeta ziyaretçilerin gözüne girecektir.

Sokağa bakan oda duvarının pencere-leri arasında, 'ev şapeli' veya 'aile sunağı' bulunmaktadır. Eğer ev kiliseden uzakta ise, yılda yalnızca bir kaç defa kiliseye gidilirdi, o da önemli din bayramlarına rastlanır ise, Noel ve Paskalya gibi. Bahsedilen 'ev şapeli' önünde aile babası "Pater Familias", tüm aileyi bir araya getirip, öğle yemeğinden evvel Rab'bin duasını

din kurallarına uygun bir şekilde okurdu. Bu şekilde tüm aile inanç bağlantılarını Tanrıya karşı yerine getirirdi.

Evin doğu ve güney duvarlarına mahsus eski aile fotoğrafları ve Karlofçanın o tarihi simgeleyen kartpostallarını astık. Bu hamle ile biraz da olsun eski zamanları göz önüne getirmek istedik. O tarihlerin yaşam durumu ve insanların adeta biraz canlandırdık.

Bu meskenin bir köşesinde, o tarihe ait olan bir kaç adet maket altyapı tesislerini sergiledik, ziyaretçiler de bunu inceleyerek o tarihlerdeki durumu hayal etsinler diye.

AVLU

Avlu hazırlanmış ve gelecekte inşa edilecek restoranda Tuna Suebyalıların geleneksel gıda çeşitleri ziyaretçilere sunulacak ve dokümantasyon merkezi olacaktır.

O tarihteki köylülerin ev avlusunu incelersek, günlük işlerin tamamı orda yapılırdı, odunların depolaması, saman ve yonca brandasının düzenlenmesi, tavuk ve diğer bahçe hayvanların yetiştirilmesi gibi. Avlunun kaldırım döşemesi eski büyük 'Svabya' tuğlaları ile düzenlenmiş, bu tip avlu yağmur ve çamurda daha kolay yürümeyi imkan etmiştir. Evin inşaatı süresinde, bir yüzyıl sonrasında bile bahsettiğimiz tuğlalar kullanılmıyordu (sıvama), O durumu göz önüne getirerek çamur üzerinden yürümek çok zor oluyordu.

Sokağın serbest alanında , yeşilliği evin önünde düzenleyip, bunu baharat bahçesi olarak yetiştirdik. Bilindiği gibi baharat bahçesi her Svabya ev hanımının mutfağında kullandığı bir ihtiyaçtı. Baharat bahçe çeşitlerinde dereotu, maydonoz, fesleğen, kekik, nane vs.. sayabiliriz. Komşu çitlerinin yanında onar asma ve o zamanın

“Putunya” - toplayıcılardan üzüm devre alma hizmetini verir ve araç içine üzümün dökülmesini sağlar. “Putunyayı” sırtında ‘Putunciya’ taşırdı.

usüllerine göre üzüm bağı ektik. Elbette, bahsedilen üzüm bağı insanın çalışma imkanına göre düzenlenmiş, s o n r a d a n tarım işlerini büyütme amacı ile atı araya girdirerek ilkel pulluğu (şpartaç) ile işini görmüştür.

A v l u içinde yeniden kurulan eski tuvalet (modern tuvalet söz konusu olamazdı) bu şekilde turistlere de o tarihin yaşama karelerini adeta yakınlaştırdık.

A v l u n u n müsait alanlarına, ceviz ve badem ağacı gölgesinde toplam dört büyük ahşap masa ve banklar kurulmuştur. Sayılan masalara ortalama otuz ziyaretçi oturabilir, serinletici

Şırınga ile üzüm bağları ve meyveler püskürtme düzenlenirdi

meşrubatı içerek dinlenebilirler.

Ayrıca ziyaretçiler için üç büyük portatif masa ve banklar yapılmış, bu şekilde kalabalık esnasında ziyaretçilere oturma problemi yaratılmıyordu.

Geleneksel evin mekânında 10 metre derinliğinde kazılmış kuyu, bu şekilde su sütunu 5 metre yüksekliğine çıkabilirdi. Kuyu iyi korunmuş halde ve en kurak günlerde bile su verebilirdi. Bahsettiğimiz kuyu geleneksel evden sonra yapılmış ve kırsal hanelerin su kaynaklarını adeta canlandırmıştır. Hem evin ihtiyaçlarını (su içmek, yemek pişirmek, banyo yapmak, çamaşır yıkamak) ayrıca hayvanlara su vermek, bağları ilaçla püskürtmek, domuz kesiminde su kullanmak gibi. Kuyu temizlenmiş (fakat su içilemez) ve onsekizinci yüzyılın ikinci kısmına varan usüllerine göre yapılmıştır.

KİLER

Kiler her kırsal evin önemli ve çok ihtiyaç duyduğu altyapı tesisinden biridir. Bu durum bu gün bile geçerlidir, eski zamanlarda tabii ki onun önemi çok daha büyüktü. Bahsettiğimiz bir çeşit depolarda hava koşullarından korunmak için aletler, tarım makineleri, at sürme aksesuarları, evde ihtiyaç duyulan eşyalar koyulurdu. Ayrıca buraya özel olarak hazırlanmış ve ekmek yapmak için kurutulmuş maya da saklanırdı. Elbette, ev hayvanlarından birinci yerde kedilerden saklanması gerekli idi, ilk önce teknolojik işlenerek ve sonra ekmek yapılması için önemli bir katkı maddesi olarak kullanılırdı.

Bahsedilen Kilerin yeniden yapılmasında o zaman ki inşaat usullerini takip ettik, fakat bunları daha çok maket olarak sergiledik. Bununla ilişkin olan

“Dreš” - Tahıl ve bakliyat çeşitlerinden hafif yabancı maddeleri ayıran cihaz

alet sayıları da azaldı diyebiliriz, ama gene de bir araya her kırsal evin ihtiyaç duyduğu 'temel ekipman ve aletlerin mevcutluğunu sunduk.

Kilerin yanında küçük hediye satan bir dükkan kurduk.

Evin avlusunda at arabası, o tarihte köylülerin günlük işlemlerini yerine getiren tek atlı araçtan bahsetmekteyiz. Köylüler onun için 'Talyige' lakabını kullanırdı.

Yani, dağlık bölgelerde Karlofça da bu bölgenin içinde olduğundan dolayı, mevcut olan sokaklarda iki atın geçmesi çok zor idi, köylüler bu durumu çözmek için tek atlı arabayı icat ettiler. Bu arabayı tek at çektiği için, çiftli at arabasından daha kısa ve pratik idi.

Evin bahçesinde inşaata başlanmış olan restoran ise geleneksel restoran tipinde sunulacak, turistlerde o tarihte insanların yaşamlarını göz önüne getirerek, derin derin hayal edip o zamanı yaşayacaklardır. Tabii ki hem geleneksel yemeklerin tadını çıkaracak hem de çeşitli içkileri deneyeceklerdir.

Yayımcı:
Vakıf
GELENEKSEL EV

Yayımcı adına :
Stjepan A. Seder

Metin ve Fotoğraflar:
Stjepan A. Seder

Stil ve düzen:
Marko Seder

Teknik yardım:
Andrija Seder

Dizayn:
Stevan Jovanović - Pečula

Baskı:
GAGIC PRINT DOO,
Novi Sad

Tercüman:
Brisel Gegiç

Eski kartpostallar:
Kültürel Merkezi Sremski Karlovci

500 kopya baskı çalıştırmak

Evlenecek kızın geleneksel kıyafeti

Delikanlının geleneksel köstümü

Ev hanımının geleneksel östümü

Dul kadının geleneksel köstümü

Bu yatakta baba uyurdu ve her zaman yalnız yatardı, çünkü günlük ağır işleri yüzünden yorgun idi. Öteki yatakta ise anne, bazen iki çocukla yatardı, bazen de yatağın yanında beşikteki çocuk ile uyurdu

Hunili üzüm sıkma presi, üzümü arabaya transfer ederdi

İlkel mısır sheller makinası

“Talyige” tek atlı yük arabası- Fruşka Gora’ da kullanılırdı.